

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÜYELİĞİNDEN ÇEKİLME VE İNDONEZYA ÖRNEĞİ

Seha L. MERAY

İndonezya Hükümeti, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine gönderdiği 20 Ocak 1965 günlü bir mektupla, Birleşmiş Milletler Teşkilâtı üyeliğinden çekildiğini resmen bildirmiş bulunmaktadır (1). Böylece, İndonezya, Birleşmiş Milletler Teşkilâtından çekilen ilk Devlet olmuştur.

1. Milletlerarası Teşkilâtlardan Çekilme :

Milletlerarası teşkilâtların kurucu yasalarında, genel olarak üyelikle ilgili hükümler arasında, çoğunlukla bir de «çekilme» maddesi bulunmaktadır. Örneğin, Milletler Cemiyeti Misakında, 1 nci maddenin 3 ncü fıkrasında, Üyelere Cemiyetten çekilme hakkı tanınmış, ancak bu çekiliş bazı şartlara ve bir usule bağlanmıştı. Milletler Cemiyeti Misakının 1 nci madde 3 ncü fıkrası şöyle idi : «Cemiyetin herhangi bir üyesi, iki sene önceden haber vermek ve ayrıca ayrıldığı anda bu Misakın yükledikleri de dahil milletlerarası bütün vecibelerini yerine getirmiş olmak şartıyla, Cemiyetten çekilebilir» (2).

Bu fıkrada «iki sene önceden haber vermek» şartı, üyelikten çekilmeyi otomatik hale getirmemek, çekilme isteğini açıklamış olan üyeyi, ileride fikir değiştirse bile, bir oldu - bitti karşısında bırakmamak için konmuştu. Gerçekten, bazı Devletler, Milletler Cemiyetinden çekildiklerini bildirmişler, fakat sonradan, iki yıl geç-

(1) Letter dated 20 January 1965 from the First Deputy Prime Minister and Minister for Foreign Affairs of Indonesia addressed to the Secretary - General. U. N. Doc. A/5957, 21 January 1965.

(2) Bknz.: Jean Ray, *Commentaire du Pacte de la Société des Nations Selon la Politique et Jurisprudence des Organes de la Société*. Paris, 1930, sah. 110 - 113; Charles Rousseau, «La sortie de la Société des Nations,» *Revue Générale de Droit International Public*, 1934, sah. 295 - 322.

meden, Cemiyette kalma isteğini açıklamışlardır. Bazı üyeler Cemiyetten ayrılma isteklerinde ısrar ederek, üyelikten ayrılmışlardır (3).

Milletler Cemiyetinden başka, özellikle Birleşmiş Milletler «tisas müesseseleri» adı altında toplanan milletlerarası teşkilâtlar hemen hemen hepsi de, kurucu yasalarında, üyelerinden teşkilâtın çekilebileceğini öngörmüşler, bu çekilişin usulünü de göstermişlerdir. Örneğin, Milletlerarası Çalışma Teşkilâtı andlaşmasının 1 nci madde 5 nci fıkrasında (4), Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Teşkilâtı andlaşmasının XVIII nci maddesinde (5), Milletlerarası

(3) Devletlerin üyelik durumu listesi için bknz.: Mehmet Gönlübol, *Milletlerarası Siyasî Teşkilâtların (Milletlerarası Siyasî Teşekküllerin Tarihi Gelişimi Birleşmiş Milletler Teşkilâtı.)* Siyasal Bilgiler Fakültesi yayını, No. 179-180, Ankara, 1964, sah. 76-77.

(4) Milletlerarası Çalışma Teşkilâtı Statüsünün 1946 da değiştirilmiş metninin çekilme bakımından, 1 nci maddenin 5 nci fıkrası şöyledir :

«5. Milletlerarası Çalışma Teşkilâtı [nın] hiç bir üyesi Milletlerarası Çalışma Bürosu Müdürüne bu husustaki niyetini peşinen ihbar etmedikçe, Teşkilâtı terk edemez. Bu ihbar Müdür tarafından alındığı tarihten iki yıl sonra ve bu tarihte üyenin üyelik sıfatından doğan bütün malî vecibeleri yerine getirmiş bulunması kayıt ve şartı ile muteber olacaktır. Bir üye, bir Milletlerarası Çalışma Sözleşmesini onamış bulunuyor ise, bu çekiliş Sözleşmeden doğan ve onunla ilgili olan vecibelerin Sözleşmede yazılı süre zarfında muteber kalmasına hâlel getirmez.» (*Düster*, tertip III, cilt 29, sah. 780).

(5) Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Teşkilâtı yasasına 1952 de yapılmış değişikliklere göre, yasanın 18 nci maddesi [ilk yasada 19 ncu madde, bknz.: *Yearbook of the United Nations, 1946-47*, sah. 697 ve *The American Journal of International Law, 1946*, cilt 40, *Suppl.*, sah. 82] şöyledir :

«Any Member-nation may give notice of withdrawal from the Organisation at any time after the expiration of four years from the date of its acceptance of this Constitution. Such notice shall take effect one year after the date of communication to the Director General. The financial obligation to the Organisation of a Member-nation which has given notice of withdrawal shall include the entire financial year in which the notice takes effect.» (Nagendra Singh, *Termination of Membership of International Organisation*, London, 1958, Stevens and Sons Limited, sah. 23, 184-185).

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Teşkilâtı yasasının Türkçe metnini bu şekilde bulamadık. Bu teşekkülle ilgili yayınlanmış tek metin «Milletlerarası Tarım Enstitüsünün kaldırılması ve görev ve alacaklarının Birleşmiş Milletler Yiyecek ve Tarım Kuruluna devri hakkında Romada 30 Mart 1946 da imzalanan protokolün onanması hakkında kanun» dur. (Bknz.: *Düster*, tertip III, cilt 28, sah. 1255). Türkiye, 29 Ekim 1905 sözleşmesi ile kurulmuş Milletlerarası Tarım Enstitüsüne üye idi (bknz.: *Düster*, tertip II, cilt 1, sah. 833). 1946 protokolünü onaylamakla yeni Teşkilâta da katılmış olmaktadır.

Telekomünikasyon Birliği andlaşmasının 20 nci maddesinde (6), Dünya Postalar Birliği andlaşmasının 10 ncu maddesinde (7), Milletlerarası Sivil Havacılık Teşkilâtını kuran 1944 Şikago sözleşmesinin 95 nci maddesinde (8), Dünya Meteoroloji Teşkilâtı andlaşmasının 30 ncu maddesinde (9), Milletlerarası İmar ve Kalkınma

- (6) Milletlerarası Telekomünikasyon Sözleşmesinin çekilme ile ilgili maddesi [1947 Atlantic City metni, madde 21, *Düstur*, tertip III, cilt 31 sah. 133; 1952 Buenos Aires metni, madde 20, *Düstur*, tertip III, cilt 36, sah. 1159] şöyledir :
- «1. Anlaşmayı tasdik veya ona iltihak eden her üye, diplomatik yoldan ve birlik merkezinin bulunduğu memleketin hükümeti vasıtasıyla mukaveleden rücu ettiğini Genel Sekretere bildirmek hakkını haizdir. Genel Sekreter de bundan diğer üyeleri ve ortak üyeleri haberdar eder.
- «2. Bu rücu, Genel Sekreter tarafından tebliğin alındığı günden itibaren bir senelik müddetin hitamından itibaren yürürlüğe girer.»
- (7) Dünya Posta Birliği Sözleşmesinin Türkçe metnini de bulamadık. Brüksel'de 14 Mayıs 1952 de imzalanan Dünya Posta Sözleşmesi ve eklerini onayan kanun (*Düstur*, tertip III, cilt 36, sah. 243) sözleşme metnini vermeden, onaylanan belgelerin listesini vermektedir. Dünya Posta Birliğini kuran 1874 sözleşmesinin Türkçe metni vardır (Bknz.: *Sicilli Kavanin*, cilt 11, sah. 158). Bu sözleşme çeşitli tarihlerde değişikliğe uğramıştır. Sözleşmenin 5 Temmuz 1947 de Paris'de değiştirilen metnine göre, çekilme maddesi sözleşmesinin 13 ncü maddesi idi (Bknz.: *Yearbook of the United Nations, 1947 - 48*, sah. 893). Paris metni de 1952 de Brüksel'de değiştirilmiştir. Brüksel Sözleşmesinde, çekilmeye ilişkin 10 ncu madde şöyledir :
- «1. Each member - Country is free to withdraw from the Union by notice given through the diplomatic channel to the Government of the Swiss Confederation and by that Government to the Governments of the member - Countries.
- «2. Withdrawal from the Union becomes effective on the expiry of a period of one year from the day on which the notice is received by the Government of the Swiss Confederation.» (Singh, *op. cit.*, sah. 23, 191).
- (8) Şikago'da, 7 Aralık 1944 de imzalanmış olan Milletlerarası Sivil Havacılık Anlaşmasının 95 nci maddesi çekilme konusunu şöyle düzenlemektedir :
- «a) Herhangi bir Âkit Devlet işbu konvansiyonun meriyete girmesinden itibaren üç sene sonra konvansiyonun feshini Amerika Birleşik Devletleri Hükümetine malûmat vermek suretiyle ihbar edebilir. Ve mezkûr Hükümet keyfiyetten derakap Âkit Devletlerin her birini haberdar eder.
- «b) Feshi, ihbarnamenin alınması tarihinden itibaren bir sene sonra mevkii tatbika girer ve ancak fesheden Devlet için hüküm ifade eder.» (*Düstur*, tertip III, cilt 26, sah. 1122).
- (9) Washington'da 7 Şubat 1947 de imzalanan Dünya Meteoroloji Teşkilâtı Sözleşmesinin «çekilme» başlığını taşıyan 30 ncu maddesi şöyledir :
- «a) Her üye Teşkilât Genel Sekreterine bir sene evvel yapacağı ihbarı müteakip teşkilâtı terkedebilir; Genel Sekreter yapılan ihbardan Teşkilâtın diğer bütün üyelerine derhal malûmat verir.
- «b) Milletlerarası münasebetlerinden bizzat sorumlu olmıyan her üye bu münasebetlerinden sorumlu olan üyenin veya diğer herhangi bir makamın bir se-

Bankası andlaşmasının VI nci madde 1 nci fıkrasında (10), Milletlerarası Para Fonu andlaşmasının XV nci madde 1 nci fıkrasında, (11), Milletlerarası Mülteciler Teşkilâtı andlaşmasının 4 ncü madde 10 ncu fıkrasında (12), UNESCO sözleşmesinin 2 nci madde 6 ncı fıkrasında (13), üyelikten çekilme hakkı tanınmış ve bunun usulü gösterilmiştir.

ne evvel yazılı olarak Teşkilât Genel Sekreterine yapacağı ihbarı müteakip teşkilâtı terk edebilir; Genel Sekreter yapılan ihbardan teşkilâtın diğer bütün üyelerine malûmat verir.» (*Düstur*, tertip III, cilt 30, sah. 1099).

- (10) Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankası ile Milletlerarası Para Fonunu kuran 1944 Bretton Woods sözleşmelerinin Türkçe metinlerini bulamadık. Bu iki teşkilâta katılmamız için Hükûmete yetki veren 19 Şubat 1947 tarih ve 5016 sayılı kanunun I nci maddesinde bu sözleşmeler için «Türkçe metinleri ilişik bulunan» denmekle beraber, bu metinler ne *Düstur*'da (tertip III, cilt 28, sah. 926), ne de *Resmî Gazete*'de (25 Şubat 1947, sayı 6541) yayınlanmıştır. Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankası sözleşmesinin İngilizce metninin VI nci maddesinde, çekilme konusunda, *inter alia*, şöyle denilmektedir :

«Section 1. Right of members to withdraw :

Any member may withdraw from the Bank at any time by transmitting a notice in writing to the Bank at its principal office. Withdrawal shall become effective on the date such notice is received.» (*Yearbook of the United Nations, 1946 - 47, sah. 762*).

- (11) Milletlerarası Para Fonu'nu kuran sözleşmenin de Türkçe metni, 10 sayılı notta belirttiğimiz gibi, yayınlanmamıştır. Bu sözleşmenin İngilizce metninde çekilmeye ilişkin XV nci madde şöyledir :

«Section 1. Right of members to withdraw :

Any member may withdraw from the Fund at any time by transmitting a notice in writing to the Fund at its principal office. Withdrawal shall become effective on the date such notice is received.» (*Yearbook of the United Nations, 1946 - 47, sah. 782*.)

- (12) Milletlerarası Mülteciler Teşkilâtının 15 Aralık 1946 da imzalanmış sözleşmesinin, çekilmeye ilişkin 4 ncü madde 10 ncu fıkrası şöyledir :

«10. Any member may at any time give written notice of withdrawal to the Chairman of the Executive Committee. Such notice shall take effect one year after the date of its receipt by the Chairman of the Executive Committee.» (*Yearbook of the United Nations, 1946 - 47, sah. 812*.)

- (13) Londra'da 16 Kasım 1945 de imzalanmış olan UNESCO sözleşmesinde, Teşkilâttan çekilme öngörülmemiştir (Bknz.: sözleşme metni, *Düstur*, tertip III, cilt 27, sah. 1110 - 1119.) UNESCO'nun 1954 Genel Konferansında, 1 Ocak 1954 de kabul edilen II sayılı kararla, Sözleşmenin II nci maddesine çekilme konusunda bir 6 ncı fıkra eklenmiştir :

«6. Any member - State or Associate member of the organisation may withdraw from the Organisation by notice addressed to the Director - General. Such notice shall take effect on December 31 of the year following that during which the notice was given. No such withdrawal shall affect the financial

Bazı bölge andlaşmalarında da üyelikten çekilme ile ilgili hükümler bulunmaktadır. Örneğin Amerikan Devletleri Teşkilâtı andlaşmasının 112 nci maddesinde (14), Avrupa Konseyi andlaşmasının 7 nci maddesinde (15), NATO kurucu andlaşmasının 13 ncü maddesinde (16), üyelerinin çekilebilmesi öngörülmüştür.

Bütün bu andlaşmalardaki çekilme hükümlerine bakıldığı zaman şu unsurlar belirtilebilir :

(i) Çekilme isteğinin yazılı olarak bildirilmesi gerekir.

(ii) Bazı andlaşmalar, Teşkilâtın yürürlüğe girmesinden başlayarak belirli bir süre boyunca, üyelerin Teşkilâttan çekilememelerini öngörmektedir; diğer bazı teşkilâtların andlaşmalarında böyle bir «yasak _ yıllar» süresi öngörülmemiştir; üyeler diledikleri zaman çekilebileceklerdir.

---

obligations owed to the Organisation on the date the withdrawal takes effect. Notice of withdrawal by an associate member shall be given on its behalf by the member-State or other authority having responsibility for its international relations.» (Singh, *Op cit.*, sah. 191.)

(14) Amerikan Devletleri Teşkilâtını kuran 30 Nisan 1948 tarihli Bogotâ andlaşmasının 112 nci maddesi Teşkilâttan çekilmeyi şöyle düzenlemektedir :

«The present Charter shall remain in force indefinitely, but may be denounced by any Member State upon written notification to the Pan American Union, which shall communicate to all the others each notice of denunciation received. After two years from the date on which the Pan American Union receives a notice of denunciation, the present Charter shall cease to be in force with respect to the denouncing State, which shall cease to belong to the Organization after it has fulfilled the obligations arising from the present Charter.» (*The American Journal of International Law*, 1952, cilt 46, *Suppl.*, sah. 63.)

(15) Londra'da 5 Mayıs 1949 da imzalanan Avrupa Konseyi Statüsünün çekilmeye ilişkin 7 nci maddesi şöyledir :

«Avrupa Konseyinin her üyesi bu baptaki kararını Umumî Kâtibe bildirmek suretiyle Konseyden çıkabilir. Bu ihbar içinde bulunulan malî senenin ilk dokuz ayı zarfında yapılmış ise aynı senenin nihayetinde eğer son üç ay zarfında yapılmış ise takip eden malî senenin nihayetinde hüküm ifade eder.» (*Düstur*, tertip III, cilt 31, sah. 200.)

(16) Washington'da 4 Nisan 1949 da imzalanmış Kuzey Atlantik Andlaşması'nın 13 ncü maddesi, çekilmeye ilişkin olarak şöyledir :

«Andlaşma 20 sene meriyette kaldıktan sonra, Taraflardan her biri, Amerika Birleşik Devletleri Hükûmetine feshi ihbar ettiği tarihten bir sene sonra, kendisine taalluku itibariyle Andlaşmaya nihayet verebilecektir. Amerika Birleşik Devletleri Hükûmeti, her fesihnamenin tevdiini diğer âkitlere bildirecektir.» (*Düstur*, tertip III, cilt 33, sah. 314.)

(iii) Çekilmeyi öngören andlaşmaların hemen hemen hepsi, çekilme isteğinin bildirilmesinden sonra, bir «ateşini alma» (*cooling off*) süresi kabul etmektedir: Üyelikten çekilmenin yürürlüğe girmesi için isteğin bildirilmesinden başlayarak belirli bir sürenin geçmesi gerekmektedir.

(iv) Çekilmenin yürürlüğe girmesi için, çekildiğini bildiren üyenin, bu «ateşini alma» süresi içinde, teşkilâta karşı ödev ve yük-lemelerini yerine getirmesi gerekmektedir. Bunlar daha çok, malî borçların ödenmesi şeklinde belirmektedir (17).

Bazı teşkilâtların yasalarında bu dört unsurun hepsi de bulunmaktadır. Örneğin Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Teşkilâtı andlaşmasının XVIII nci maddesinde olduğu gibi. Bazı teşkilâtlardan çekilmek için de yalnız yazılı bir bildiri yeterli sayılmaktadır: Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankası ile Milletlerarası Para Fonu'nun kurucu yasalarında olduğu gibi. Diğer bazı teşkilâtlarda ise, yazılı bildiriden başka, diğer unsurlar, ya da bunlardan bazıları bulunabilmekte, ya da bulunmayabilmektedir.

İki ihtisas müessesesinin kurucu andlaşmasında ise, üyelikten çekilme ile ilgili hükümler görülmemektedir. Bunlardan birisi Dünya Sağlık Teşkilâtının (18), diğeri de, 1954 değişikliğine gelinceye kadar, UNESCO sözleşmesindedir (19).

Dünya Sağlık Teşkilâtının kurucu yasasında, üyelikten çekilme maddesi yoktur. Milletlerarası uygulamada, Sovyetler Birliği ile Ukrayna 1949 Şubatında teşkilâttan çekildikleri bildirmişlerdir. Bu iki Devletten başka, Beyaz Rusya, Bulgaristan, Romanya, Arnavutluk, Çekoslovakya ve Macaristan da teşkilâttan ayrılmışlardır. Milliyetçi Çin ile Polonya da aynı bildiriği yapmışlardır (20). Dünya Sağlık Teşkilâtı Genel Kurulu, 1950 Mayısında, ayrılan üyelerin teşkilâta dönmelerinin memnuniyetle karşılanacağını açıklamakla beraber, yapılacak fazla bir şey olmadığını da belirtmiştir (21). Bu üyeleri Teşkilât «faal olmıyan üye» saymıştır (22).

(17) Bu konuda bkz.: Singh, *op. cit.*, sah. 25.

(18) Metin için bkz.: *Düstur*, tertip III, cilt 28, sah. 1225.

(19) Bknz. : Not 13.

(20) Bknz. : Seha L. Meray, *Devletler Hukukuna Giriş*, cilt II, Ankara, 1962, sah. 249, not 19.

(21) Singh, *op. cit.*, sah. 88.

(22) Meray, *op. cit.*, sah. 249, not 20.

UNESCO'nun ilk kurucu yasasında da üyelikten çekilme öngörülmemiş değildi. Polonya 5 Aralık 1952 de, Macaristan 31 Aralık 1952 de, Çekoslovakya da 29 Ocak 1953 de Teşkilât üyeliğinden çekildiklerini bildirmişlerdir (23). UNESCO'nun 1954 genel konferansında, kurucu yasanın II nci maddesi değiştirilerek, üyelikten çekilmeyi ve usulünü öngören bir hüküm kabul edilmiştir (24).

Her iki teşkilât örneğinde de, üyelikten **de iure** çekilmenin tanınmamış olduğunu gösteren bir uygulama gelişmiş görünmektedir. Çekilmiş üyelerin teşkilâta karşı olan borçlarının devam ettiği kabul edilmiştir. Bu arada, Dünya Sağlık Teşkilâtı çift - bütçe sistemini uygulamıştır : Bir **de iure** bütçe, bütün üyelerin katkı durumlarını ve borçlarını göstermekte; bir **de facto** bütçe, çekilen üyeleri dışarıda bırakarak diğer üyelerin katkı durumlarını ve borçlarını göstermekteydi. UNESCO da, çekilen üyelerin borçlu kaldıkları ilkesini benimsemiştir (25).

2. Birleşmiş Milletler Andlaşması Bakımından :

Birleşmiş Milletler Andlaşmasında, üyelikten çekilme konusunda bir hüküm yoktur. Andlaşmanın 3 cü maddesinde aslî üyelerin kimler olduğu, 4 ncü maddesinde yeni üye kabulü şartları ve usulü, 5 nci maddesinde üyelik hakkının kullanılmasının yasaklanması, 6 ncı maddesinde de üyelikten çıkarılma öngörülmektedir. Teşkilât üyeliğinden bir Devletin kendi isteği ile ayrılması Andlaşmada öngörülmemiştir.

Dumbarton Oaks tekliflerinde de üyelikten çekilme bakımından bir hüküm yoktu. Ana fikir, Teşkilâtın sürekli olması, mümkünse bütün Devletleri içine alması, dışında kalacak Devletler olursa, onların da, belirli ölçüde, Teşkilâtın amaç ve ilkelerine uymak zorunluğunu duymalarıydı (26).

San Francisco Konferansında çekilme konusu da tartışılmış ve sonuç olarak, Birleşmiş Milletler Andlaşmasına bu bakımdan bir madde konulmaması uygun görülmüştür. Bu tartışmalar, Kon-

(23) Bu üç Devlet (Polonya Mayıs 1954 de, Çekoslovakya Eylül 1954 de, Macaristan Ekim 1954 de) yeniden Teşkilâta katılmışlardır.

(24) Bknz. :Not 13.

(25) Bknz. : Singh, *op. cit.*, sah. 89.

(26) Bknz. : Hans Kelsen, «Du droit de se retirer de l'Organisation des Nations Unies.» *Revue Générale de Droit International Public*, 1948 Janvier - Juin, No. 1 - 2, sah. 5.

feransın Birinci Komisyonun 2 nci komitesinde cereyan etmiştir. Böyle bir çekilme maddesine karşı görüşler şöyle özetlenebilir: (1) Çekilme tanınırsa, Teşkilâtın evrenselliği olumsuz bir şekilde etkilenecektir; (2) Bazı üyeler çekilme tahdidinde bulunarak, Teşkilâttan kendi çıkarlarını gözeten kararlar koparabileceklerdir; (3) Çekilme maddesi, Teşkilâta karşı görevlerden ve yüklemelerden sıyrılma için bir açık kapı olacaktır.

Tartışmalar sırasında, çekilme maddesinin konulmasından yana iki tez öne sürülmüştür. Birinci teze göre, kısaca ve şartsız kayıtsız çekilme öngörülmalıdır. İkinci teze göre ise, bazı şartlara bağlı olarak, çekilme imkânı tanınmalıdır: (1) Bir üyenin hakları ve yüklemeleri, kendisinin katılmadığı ve kabul edemiyeceği bir Andlaşma değişikliği ile değişikliğe uğrarsa, (ii) Genel Kurulun ya da bir, özel konferansın gerekli çoğunluğunca usulüne uygun olarak kabul edilmiş bir Andlaşma değişikliğini yürürlüğe koymak için gerekli onaylamalar elde edilemezse.

Şu var ki, San Francisco Konferansına katılan üyelerin çoğunluğu Teşkilâttan çekilme imkânının tanınmasından yana idiler. Me-sele, Andlaşmaya, bu bakımdan özel bir madde konmak gerekip gerekmediği noktasında düğümlenmekteydi. Komite 1/2 Andlaşmaya çekilme konusunda bir madde konulmamasını, bununla beraber konferansca kabul edilecek bir bildiriye, çekilmenin «bazı şartlar altında» mümkün olacağı kabul edilmesi fikrini benimsemiştir. Komite 1/2 Andlaşmaya bir çekilme maddesi konulması teklifini 19 lehde 24 aleyde ve 7 çekimser oyla reddettikten sonra, hazırlanmış «çekilme konusunda bildiri» 38 lehde, 2 aleyhde ve 3 çekimser oyla kabul etmiştir. Bu «çekilme konusunda bildiri» Birinci Komisyonca da kabul edilmiştir. Ancak Konferans Genel Kurulunca Birinci Komisyonun raporu, bu arada «çekilme konusunda bildiri», oylanmamıştır. Komite 1/2 nin kabul ettiği «çekilme konusunda bildiri» şöyledir:

«Komite, Andlaşmanın Teşkilât'tan çekilmeyi men'eden veya bu çekilmeye müsaade eden hiç bir hükmü ihtiva etmemesi gerektiği kanaatindedir. Üye olacak devletlere düşen en önemli vazifenin milletlerarası barış ve güvenliği muhafaza için devamlı bir işbirliğinde bulunmak olduğu fikrindedir. Mamafih bir üye, olağanüstü haller dolayısıyla çekilmeğe mecbur olur ve milletlerarası barış ve güvenliğin muhafazası yükünü diğer üyelere bırakırsa, Teşkilât'ın niyeti, bu üyeyi Teşkilât sinesinde işbirliğinde bulunmağa zorlamak değildir.

«Mamafih açıktır ki, Teşkilât insanlığın bütün ümitlerini boşa çıkararak barışı muhafazada iktidarsızlık gösterir veya bunu hak ve adaletin zararına yaparsa Teşkilât'tan çekilme veya Teşkilât'ın başka bir suretle lâğvı lüzumlu bir hal alacaktır.

«Bir üyeye, üyelik sıfatı dolayısıyla terettüp eden hak ve vecibeler Andlaşmada vuku bulan ve onun tasvip etmediği ve kabul etmeme durumunda bulunduğu değişiklikler ile tahavvüle uğrarsa veya normal bir şekilde Genel Kurul'a gerekli çoğunlukla veya bir genel konferans neticesinde bir değişiklik kabul edip de yürürlüğe girmek için lüzumlu tasdiğe mazhar olmaz ise Teşkilât'ın niyeti bu üyeyi Teşkilât'ta kalmaya zorlamak da değildir» (27).

Komisyon I'in raportörü, raporunda bu bildiriye belirtirken, şunları da giriş olarak eklemiştir : «Komisyon, çekilme konusuyla ilgili olarak, Andlaşmaya konulmak üzere hiç bir metin teklif etmemektedir. Bununla beraber, böyle bir hükmün konmaması ile, çekilme hakkını yasaklamak maksadı da güdülmemiştir. Her Devlet, egemen eşitlik ilkesine dayanarak, bu hakka sahiptir. Komisyon her ne kadar, çekilme hakkının sorumsuz ve olur olmaz kullanılmasından büyük üzüntü duyacaksa da, şunu da kabul etmektedir ki, bir Devlet, olağanüstü şartlar altında, bu hakkı kullanma zorunluğunu duyabilir» (28).

Sovyetler Birliği temsilcisi Gromyko, rapor Konferans Genel Kurulunda görüşülürken, «çekilme konusunda bildiri» üzerine bazı tereddütleri ve çekincelerini açıklamıştır. Sovyet temsilcisine göre : bildirinin 1 nci fıkrasındaki, «ve güvenliğin muhafazası yükünü diğer üyelere bırakırsa» ibaresini uygun görmemiştir. Bir Devletin Teşkilât üyeliğinden çekilmesi nedenlerini, bu bildiri ile önceden mahkûm etmek yanlıştır. «Böyle bir hak, Devlet egemenliğinin bir ifadesidir ve Milletlerarası Teşkilatça, önceden, gölgelendirilmemelidir...» Diğer yandan bağımsız Devletlerin gönüllü katılmasıyla meydana gelen bir Milletlerarası Teşkilâttan çekiliş sebeplerini önceden mahkûm etmek, Sovyet temsilcisine göre, «demokrasi ve egemenlik ilkelerine aykırı» olacaktır. Bundan başka, bildirinin ikin-

(27) Goodrich ve Hambro (çev.: İlhan Lütem), *Birleşmiş Milletler Antlaşması (Şerh ve Vesikalar)*, İstanbul 1954, Fakülteler Matbaası, sah. 153; *The United Nations Conference on International Organization, San Francisco, California, April 25 to June 26, 1945. Selected Documents*, Washington, 1946, United States Government Printing Office, sah. 506 - 507, 525 - 526.

(28) «Report of Rapporteur of Commission I to Plenary Session,» *The United Nations Conference...*, *Op. cit.*, sah. 595.

ci fıkrasında, teşkilâtın insanlığın ümitlerini boşa çıkarmasından söz edilmektedir. Sovyetler Birliği temsilcisi bu ifadeyi de kabul edemediğini bildirmiştir. Böyle bir ibarenin, resmî bir belgede bulunması ancak Milletlerarası Teşkilâtı küçük düşürmeye yarayabilir; çünkü bildiri böylelikle, herhangi bir Devletin çekilişinden, nedenlerine bakmaksızın Teşkilât'ı sorumlu tutmaktadır. Sovyet temsilcisi, bu itirazlarını komite çalışmalarında da açıkladığını, ancak raporda gözönünde tutulmamış olduğunu söylemiştir (29).

Amerikan resmî çevrelerinin tutumu da, Birleşmiş Milletler Andlaşmasında üyelikten çekilme bakımından bir maddenin bulunmayışının, çekilmenin yasaklandığı anlamına gelebileceği istikametinde belirlemiştir. Birleşmiş Milletler Andlaşmasının Amerikan Senatosunda görüşülmesi sırasında, sonradan Dışişleri Bakanı olan John Foster Dulles, Amerikan Dışişleri Bakanlığı Hukuk Müşaviri Green H. Hackworth ve diğer yetkililer, üye devletlerin, hiç olmazsa bazı hallerde, üyelikten ayrılma hakkına malik olduklarını belirtmişlerdir (30).

Konferanslarda kabul edilen bu çeşit «yorum bildirileri»nin hukukî değeri ne olursa olsun (31), durumu şöyle özetlemek mümkün görünmektedir: «Andlaşmanın çekilmeye taalluk eden hiç bir hükmü ihtiva etmediği hatırlanırsa, bu demecin [«çekilme konusunda bildiri»nin] tesiri her üyeye Teşkilât ve [Teşkilâtın] üyeleri muvacehesinde çekilmesini haklı kılma vazifesini yüklemektedir. Her üye devlet, istediği zaman çekilme ihtiyacına maliktir; ancak, saiklerini belirtecektir, ve bunların Teşkilât ve üyeler zihninde alınan kararı haklı çıkartacak değerde olmaları lâzımdır, aksi takdirde çekilen devlet, Teşkilât üyelerinin ve «dünya vicdanı'nın manevî

(29) Louis, B. Sohn, *Cases on United Nations Law*, London, 1956, Stevens and Sons Limited, sah. 69 - 70.

(30) Bknz. : Kelsen, *op. cit.*, sah. 12 - 17.

(31) Singh (*op. cit.*, sah. 94) değerini şüpheli görmektedir. Goodrich ve Hambro (*op. cit.*, sah. 154) şöyle diyorlar: «Her ne kadar San Francisco'da kabul edilen, fakat Andlaşmanın bir kısmını teşkil etmiyen demecilerin, üyeleri, Antlaşmanın kendisi kadar bağlayıcı bağlamıyacağı şüpheli ise de, bu demecin kabul edilmiş şekli, onun Antlaşma kadar bağlayıcı bir kıymeti haiz olduğunu göstermektedir.» Stephen S. Goodspeed (*The Nature and Function of International Organization*, New York, 1959. Oxford University Press, sah. 114 - 115), bu metnin hukukî hiç bir değeri olmadığı kanısındadır. Ayrıca bknz. : Frances Livingstone, «Withdrawal from the United Nations - Indonesia,» *International and Comparative Law Quarterly*, April 1965, cilt XIV, No. 2, sah. 640 vd..

takbihine uğrayacaktır. Teşkilâtın diğer üyeleri çekilmeyi mesnetsiz addettikleri takdirde, bunu önlemek için hiç bir harekete geçilemeyecek, geçilemeyecektir» (32).

«Çekilme konusunda bildiri», üyelere, bazı şartlar altında olsa dahi, çekilme hakkını tanımakla beraber, çekilmenin usulünü göstermemektedir. Böyle bir boşluğun Birleşmiş Milletler Andlaşmasında da olduğunu belirtmiş bulunuyoruz. Bu durumda, çekildiğini Birleşmiş Milletler Teşkilâtına bildiren bir üye Devlet, bu bildirisini tarihinden, ya da kendi gösterdiği tarihte, üyelikten ayrılmış olmaktadır. Bundan başka, çekilen üyenin, Teşkilâta karşı, malî ve diğer yükümlerinin durumu da askıda sorular olarak kalmaktadır.

3. İndonezya'nın Birleşmiş Milletlerden Çekilişi :

İndonezya, belirttiğimiz gibi, Birleşmiş Milletler Teşkilâtı Genel Sekreterine gönderdiği 20 Ocak 1965 günlü bir mektupla (33), Malaysia'nın Güvenlik Meclisi üyeliğine getirilmesi üzerine, Teşkilât üyeliğinden çekildiğini bildirmiştir. İndonezya çekilişini, Malaysia Federasyonunun Güvenlik Meclisi üyesi olmasına bağladığı için, önce Malaysia Federasyonunun kuruluş şartlarına ve İndonezya'nın Federasyona karşı genel tutumuna kısaca değinmek gerekmektedir.

A. Malaysia Federasyonunun Kuruluşu ve İndonezya :

Malaysia Federasyonu 9 Temmuz 1963 tarihli Londra Andlaşması ile kurulmuş ve Federasyonun kuruluşu 16 Eylül 1963 de yürürlüğe girmiştir. Malaysia Federasyonu, daha önce var olan Malaya Federasyonuna, İngiliz Sömürgesi Singapur'un, Borneo adasının kuzeyinde Sarawak'ın, ve eski İngiliz sömürgesi Kuzey Borneo'nun (yeni adıyla Sabah'ın) katılmasıyla kurulmuştur. Malaya Federasyonu 17 Eylül 1957 den beri Birleşmiş Milletler üyesi bulunmaktaydı. Malaysia Federasyonu kurulunca, yeni Federasyon, Birleşmiş Milletlerde Malaya'nın yerini almıştır (34).

Malaysia Federasyonunun kuruluş hazırlıkları çeşitli safhalar-

(32) Goodrich ve Hambro, *op. cit.*, sah. 154 - 155.

(33) Bknz. : Not 1.

(34) Kuruluş hazırlıkları için bknz. : *Keesing's Contemporary Archives*, 1963 - 64, sah. 19715 - 19720; T. E. Smith, «Proposals for Malaysia,» *The World Today*, May 1962, sah. 192 - 200; Hamilton Fish Armstrong, «The Troubled Birth of Malaysia,» *Foreign Affairs*, July 1963 (cilt 41, No. 3), sah. 673 - 693.

dan geçmiştir. Böyle bir yeni federasyon kurma fikri Mayıs 1961 de önce Malaya Federasyonu Başbakanından gelmiştir. Bir soruşturma Komisyonunun (Cobbold Komisyonu) Sarawak ve Kuzey Borneo'da Şubat - Nisan 1962 de yaptıkları incelemeleri özetleyen raporundan sonra, İngiltere ve Malaya Hükümetleri 1 Ağustos 1962 de bir ortak bildiri yayınlayarak, Malaysia Federasyonunun, prensip olarak, 31 Ağustos 1963 de yürürlüğe gireceğini açıklamışlardır. İngiltere, Malaya, Singapur, Sarawak ve Sabah (Kuzey Borneo) temsilcileri arasında Londra'da 1963 yaz aylarında yapılan görüşmelerden sonra, 9 Temmuz 1963 de imzalanan andlaşma ile Malaysia Federasyonunun kurulması kararlaştırılmıştır (35). Andlaşma Federasyonun 31 Ağustos 1963 de yürürlüğe girmesini öngörmekte idi.

Diğer yandan, 5 Ağustos 1963 de, Malaya Federasyonu, İndonezya ve Filipinler Başbakanlarının Manila'da yaptıkları altı günlük görüşmeler sonunda, bu Devletlerin Dışişleri Bakanları, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine bir telgraf yolluyarak, Sarawak ile Sabah'a, bu ülkeler halklarının kurulması öngörülen Federasyon karşısında görüşlerini tesbit etmek üzere çalışma grupları göndermesini istemişlerdir. Üç hükümet kendilerinin de sözü geçen ülkelere gözlemci gönderecekleri belirtmekteydiler. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri 12 Ağustos 1963 de sekiz kişilik Birleşmiş Milletler grubunu kurmuştur. Birleşmiş Milletler grubu Sarawak ve Sabah'da 5 Eylül 1963 e kadar kalmışlar, ülkenin seçilmiş temsilcileri ve diğer halk grupları ile temaslar yapmışlardır. Birleşmiş Milletler grubu raporunu Genel Sekretere vermiştir. Genel Sekreter bu rapora dayanarak, gerek Sarawak gerekse Sabah halklarının, self-determination prensibine uygun olarak, kurulması öngörülen Malaysia Federasyonuna katılma eğiliminde olduklarının anlaşıldığını bildirmiş ve kendisi de bu görüşü desteklemiştir.

Malaysia Federasyonu böylece, ilk öngörüldüğü gibi 31 Ağustos 1963 de değil, fakat 16 Eylül 1963 de ilân edilmiştir. Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun XVIII nci toplantısının açılışında, 17 Eylül 1963 de, Malaysia Federasyonu temsilcisi Malaya'nın yerini almıştır. İndonezya temsilcisi, bunun usulsüz olduğunu, İndonezya'nın Malaysia Federasyonunu tanımadığını belirtmiştir. Filipinler temsilcisi de Malaysia'yı tanımadıklarını söylemiştir. Genel Kurulun, temsilcilerinin yetki belgelerini inceleyen komisyonunda, Sov-

(35) Andlaşmanın metni için bkz. : *Keesing's*, 1963 • 64, sah. 19716.

yetler Birliği de, Malaysia'ya karşı İndonezya'nın itirazını desteklemiştir. Komisyon başkanı, bütün temsilcilerin yetki belgelerinin usulüne uygun olduğunu kabulünü teklif etmiş ve bu teklif Komisyonca kabul edilmiştir (36). Böylece, Malaysia, Malaya yerine Genel Kurula girmiştir.

Malaysia Federasyonunun kuruluşu İndonezya'da büyük tepki ile karşılanmıştır. İndonezya Devlet başkanı Sukarno, Londra anlaşmasının imzalanmasından iki gün sonra, sert bir bildiri yayınlarak «karşı koyma» (**confrontation**) politikasını ilân etmiştir. «Karşı koyma» politikasının anlamı kesin olarak belli olmamakla beraber, şüphesiz, Malaysia Federasyonuna karşı tehditlerle dolu bir politika şeklini almıştır (37). Başkan Sukarno, Cakarta da 27 Temmuz 1963 nutkunda da, «Malaysia'yı ezeceğini», Federasyonun bir «İngiliz projesi» olduğunu söylemiştir.

İndonezya'nın Malaysia Federasyonu ile böylesine bir çatışmaya girişinin çeşitli nedenleri vardır. Aslında Malayalılarla İndonezyalılar, bölgede, ırk, din, âdetler ve din yönünden birbirine büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. Bununla beraber, her iki Devletin de karşı karşıya gelmesine yol açan başka nedenler görülmektedir. Her iki devletin sömürge olarak geçirdikleri hayat başka türlü olmuştur; bağımsızlıklarını farklı yollardan elde etmişlerdir; farklı politik ve sosyal amaçları tamamen farklı metodlarla izlemektedirler; farklı kişilikte liderlerin arkasından gitmektedirler; dış dünyaya farklı gözlerle bakmakla ve farklı kamplardan yardım aramaktadırlar (39).

Başkan Sukarno, daha başlangıçta, Malaysia Federasyonunu sömürgeci Devletlerin bir oyunu olarak görmüştür. Çünkü, kurulması öngörülen yeni Federasyon İngiltere'nin askerî garantisine altına konulmaktaydı. Sukarno'ya göre, böyle yapmacık bir kuruluş yerine, Federasyona girmesi düşünülen ülkelerin halkına **self-determination** hakkı tanımak gerekir. Belki de Sukarno, bu yoldan, bu ülkelerin İndonezya'ya katılacaklarını, böylece «Büyük İndonezya» (**Indonesia Raya**) politikasının gerçekleşeceğini ummaktadır. Malaysia Federasyonunun kurulması, özellikle Kuzey Borneo üzerinde İndonezya'nın bu emellerine set çekmiş olmaktadır (40).

(36) Bknz. : *Yearbook of the United Nations*, 1963, sah. 41 - 43.

(37) Armstrong, *op. cit.*, sah. 647; *Kessing's*, 1963 - 64, sah. -9719 - 19720.

(38) *Kessing's*, 1963 - 64, sah. 19717.

(39) Armstrong, *op. cit.*, sah. 672 - 674.

(40) *Ibid.*, sah. 676.

Diğer yandan, yine Sukarno'ya göre, böyle bir Federasyon Komünist Çin'in Güney'e inmesini engellemeyecek kadar zayıf bir kuruluş olacaktır. Federasyonun nüfusu içinde Çinlilerin sayısı artmış olacağına göre, Malaysia Federasyonu Komünist Çin'den sızmalara karşı bir yumuşak sünger olacaktır. Malaya'da nüfusun % 37 si Çinli iken, Malaysia Federasyonunda nüfusun % 42 si Malayalı, % 29 u Çinli olacaktır. Singapur'da ise, nüfusun % 75 i Çinlidir.

İndonezya'nın Malaysia Federasyonuna karşı oluşunun önemli bir nedeni de ekonomiktir. Malaya ekonomisi başlıca iki kaynağa (kalay ve kauçuk) dayanmaktadır. Halbuki yeni Malaysia Federasyonunun kaynakları da artacak, çeşitlenecektir: Kalay ila kauçuğa, Kuzey Borneo'dan (Sabah) kakao, kopra, boksit; Brunei'den petrol de katılacaktır. Böylece, Malaysia Federasyonunun ekonomisi, hem verim hem de uygulanan sistem bakımından, İndonezya'dan üstün olacaktır.

İndonezya asıl, Brunei'de 8 Aralık 1962 ayaklanmalarında sonra, politikasını sertleştirmiştir (41). Brunei ayaklanmasının lideri Azahari İndonezya'dan yana bilinmekteydi. Azahari kendisi «Kuzey Kalimantan [Borneo] Bileşik Devleti Başkanı» ilân etmiştir (42). İndonezya bu ayaklanmayı başından beri desteklemiştir..

Özellikle 1964 sonlarından bu yana «Karşı koyma» (**Confrontation**) politikası uyarınca, İndonezya'nın «gönüllüler» şeklinde Malaysia Federasyonu ülkesine karşı çetecilik faaliyetlerinde bir artma görülmüştür. Borneo'nun Kuzeyinde gelişen bu çetecilik hareketlerine, küçük deniz taşıtları ile Malacca boğazını aşip Malaya yarımadasına çıkan çeteciler de karışmıştır. Bundan başka, Malay yarımadasında Lapsis bölgesine İndonezya paraşütçüler de indirmiştir. Bu askerî hareketler ve paraşütçü indirme olayları Birleşmiş Milletler Güvenlik Meclisine getirilmiştir. İndonezya temsilcileri bu hareketleri inkâr etmemekle beraber, İndonezyanın Malaysia Federasyonunu tanımamış olduğunu bildirmiş, «gönüllü» faaliyetlerinin de bir kurtuluş hareketinin bir yönü olduğunu belirtmiş, mes-

(41) *Ibid.*, sah. 686 - 689.

(42) Borneo'ya İndonezyalılar Kalimantan demektedirler. Brunei ayaklanması gerçek sebepleri ve ayaklananların ne istedikleri kesin olarak anlaşılmamıştır. «Kuzey Kalimantan Birleşik Devleti», Brunei, Sarawak ve Sabah'ı kapsamaktadır. Borneo adasının güneyi zaten İndonezya'nındır. Azahari'nin karargah önceleri Filipinler'de Manilad'a iken, Azahari sonradan Cakarta'ya geçmiştir.

lenin hukukî değil, siyasî nitelikte olduğuna işaret etmiştir. İndonezya temsilcisine göre mesele, «yeni doğan ülkelerle sömürgeciliğin kalıntıları» arasında bir savaştır ve «dünya sömürgeci devletlerinin sözde Devletler hukuku... özgürlük savaşını durdurmada» kullanılamaz. Güvenlik Meclisinde Norveç tarafından öne sürülen, İndonezya'nın bu faaliyetlerini ayıplama önergesi, Sovyet vetosu (102 nci veto) yüzünden kabul edilememiştir. İngiltere, 7 Ocak 1965 de, Malaysia'yı bir saldırıya karşı koruyacağını açıklamıştır (43).

B. İndonezya'nın Birleşmiş Milletlerden Çekilişi :

İndonezya Birleşmiş Milletlerden çekilişini, Malaysia Federasyonunun Güvenlik Meclisi üyeliğine getirilmesine bağlamıştır. Ancak, bunu, İndonezyanın Malaysia Federasyonuna karşı genel tutumu içinde değerlendirmek gerekir. Malaysia Federasyonunun Güvenlik Meclisine seçilişi, İndonezya için bardağı taşıran son damla, ya da Malaysia'ya karşı girişilmiş yeni bir politik hamle de sayılabilir.

Malaysia Federasyonunun Güvenlik Meclisi üyeliğine getirilmesi, Genel Kurulun 1963 toplantısına kadar gitmektedir. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 18 Ekim 1963 de toplandığı zaman, gündeminde, Güvenlik Meclisinin süreleri iki yıla sınırlı altı üyesinden, sürelerini 31 Aralık 1963 de dolduracak üç üyenin (Ghana, Filipinler, Venezuela) yerine yeni üyeler seçmek de vardı. Seçimlerde, iki Devlet (92 oyla Bolivya, 86 oyla Fildisi Sahili) seçilmişlerdir. Üçüncü üyelik için yapılan seçimlerde, adaylardan ne Çekoslovakya ne de Malaysia gerekli üçte iki çoğunluğu (114 üyeden 74 oy), yapılan onbir turdan sonra da sağlayabilmiştir. Bunun sonra, kulis görüşmeleri sonucunda, 30 Ekim 1963 de, Genel Kurul Başkanı Dr. Carlos Sosa - Rodriguez (Venezuela), Çekoslovakya ile Malaysia arasında varılan **gentlemen's agreement**'i açıklamıştır : bu anlaşmaya göre, Çekoslovakya ile Malaysia iki yıllık üyelik süresini, her biri için birer yıl olmak üzere, paylaşacaklar, Çekoslovakya yalnız 1964 yılı için, Malaysia da yalnız 1965 yılı için Güvenlik Meclisine üye olacaklardır.

Bu anlaşma Genel Kurulca da kabul edilmiştir. Yalnız İndonezya temsilcisi söz alarak, İndonezyanın Malaysia'yı tanımadığını

(43) Bütün bu tartışmalar için bknz. : *Keesing's*, 1965 - 66, sah. 20591 - 20594.

bildirmiş, bu «usul oldu - bittisi» ne itiraz etmiştir. İndonezya'nın bu itirazını hiç bir Devlet desteklememiştir (44).

Çekoslovakya Güvenlik Meclisinde 1964 boyunca üyelik süresini tamamlayınca, yerine Malaysianın geçmesi söz konusu olmuştur. Başkan Sukarno, Malaysia Güvenlik Meclisinde üyeliğe geçerse, İndonezyanın Teşkilâttan ayrılacağını bildirmiştir (45). Buna rağmen, Malaysia, Güvenlik Meclisindeki yerini almıştır. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri U - Thant, Sukarno'ya, Teşkilâttan ayrılma kararını uygulamaya koymamasını istemişse de, Sukarno, 3 Ocak 1965 de yaptığı bir açıklamada, İndonezyanın Birleşmiş Milletler Teşkilâtından ayrıldığını ilân etmiştir (46). İşin formalite tarafını tamamlamak üzere de, İndonezya 20 Ocak 1965 tarihli ve Dışişleri Bakanı Dr. Subandrio'nun imzasını taşıyan bir mektupla, Teşkilâttan çekildiğini ve çekiliş sebeplerini Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine bildirmiştir (47).

İndonezyanın Birleşmiş Milletler Teşkilâtından çekilişi, çekilen ilk Devlet olması bakımından, tarihî bir olaydır. Bunun için, İndonezyanın çekiliş mektubunu, bir belge olarak, aynen görmek yerinde olacaktır. İndonezya, 20 Ocak 1965 günlü mektubunda, Birleşmiş Milletler üyeliğinden çekiliş konusunda, herhangi bir teorik tartışmaya girişmemekte, hattâ, San Francisco'da Komisyonu tarafından kabul edilen «çekiliş konusunda bildiri» ye bile atıfta bulunmamaktadır. İndonezya, üyelikten çekilme hakkını kendinde görmüş, çekiliş sebeplerini de ancak kendisinin takdir edeceği kanısıyla hareket etmiştir. İndonezyanın Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine gönderdiği 20 Ocak 1965 tarihli mektubunun çevirisi aşağıdadır :

«31 Aralık 1964 de, New York'daki Daimî Delegeliğimiz Başkanı, Ekselânsınıza, Başkan Sukarnonun aynı gün yaptığı ve İndonezyanın, eğer yeni - sömürgeci «Malaysia» Güvenlik Meclisine katılırsa, Birleşmiş Milletlerden çekileceğini açıklayan bildirisinin metnini sunmuştu. Bu bildiriye uygun olarak, 7 Ocak 1965 de, «Malaysianın» Güvenlik Meclisi üyelerine katılmasından sonra, Hükümetimin, meseleyi çok dikkatli inceledikten sonra, Birleşmiş Milletlerden çekilme kararını almış olduğunu bildirmek isterim.

(44) *Keesing's*, 1965 - 66, sah. 19774.

(45) *The New York Times*, January 2, 1965, sah. 1.

(46) *The New York Times*, January 4, 1965, sah. 1. Ayrıca bknz. : *The New York Times*, January 8, 1965, sah. 1.

(47) Bknz. : Not 1.

«Hükümetim, böyle bir kararın büyük ağırlığını ve doğuracağı sonuçları bilmektedir; ancak, Birleşmiş Milletlerde sömürgeci devletlerin, bizim sömürgecilığe - karşı politikamıza, hattâ Birleşmiş Milletler Andlaşmasının yüce prensiplerine ve amaçlarına karşı, bu kadar açıkça yaratmış oldukları şartlar, İndonezyaya, Birleşmiş Milletlerden çekilmekten başka alternatif bırakmamış olduğunu anlamıştır. Her şeyi olumlu ve olumsuz yönleriyle düşünerek tarttıktan ve dengeleştirdikten sonra, şu sonuca vardık ki, verdiğimiz karar, Birleşmiş Milletlerin islâhı ve yeniden donatımı bakımından bir katalizör olabilir; aksi halde, yeni - sömürgeci devletlerce bugün gösterilen aldırılmazlık atmosferinin, Birleşmiş Milletlerin yüce prensiplerini sabote etmesinden, bunun sonucu olarak da, Birleşmiş Milletlerin ortak güvenlik ve âhenkli işbirliği amacını güden bir milletlerarası kurum niteliğini kaybetmesinden korkulur. Bu duygular, şimdiye kadar, Birleşmiş Milletlerin bir çok üyelerince açıklanmıştır ve bu üyelerden bir çoğu bir şeyler yapılmasının gerekli olduğu kanısındadırlar.

«Daha 1960 da, Genel Kurul önünde 30 Eylül konuşmasında, Başkan Sukarno, Birleşmiş Milletlere, politik yönden olduğu kadar teşkilâtlanma yönünden de eksiklerini hatırlatmıştır. Teşkilâtın yeniden donatımı ihtiyacı şiddetle duyulmaktaydı. Bununla beraber, o zamanlar, İndonezya, ne kadar kusurlu olursa olsun, Birleşmiş Milletlerden ayrılmak niyetinde değildi. Bizim için, Birleşmiş Milletler içinde «Malaysia» meselesi, bu milletlerarası teşkilâtın sömürgeci ve yeni - sömürgeci devletler elinde oyuncak olduğunun yeni bir delili olmuştur.

«Kuruluşu, Manila Andlaşmasını imzalayan üç devletten ikisince reddedilmiş olan «Malaysia», Birleşmiş Milletlere, 17 Eylül 1963 de, oylamayı bir kenara bırakarak zorla sokulmuştur. Bu, Birleşmiş Milletlerde yeni - sömürgeci devletlerin başarılı bir manevrası olmuştur. İndonezya bu manevraya karşı sesini yükseltmiştir. Fakat, yeni bir saçma sömürgeci manevraya kadar, yani «Malaysia» yı Güvenlik Meclisi üyesi yapmaya itinceye kadar, sabırlı davrandık. Bu manevra, Güvenlik Meclisine de anlamını kaybettirmektedir; Birleşmiş Milletler Andlaşmasının 23 ncü maddesine göre, Güvenlik Meclisinin sürekli olmıyan üyelerinin seçiminde üyelik adayı memleketin dünyada barış ve güvenliğin muhafazasındaki önemi ve payının gözönünde tutulması gerekir. Olan şudur ki, bu zayıf ve son derece tartışma konusu olan yeni «devlet», komşularının karşı koyduğu ve tanımadığı bu «Malaysia», Güney - Doğu Asyada İngiliz sömürgeciliğinin bu gerçek âleti, Güvenlik Meclisine üye adayı ola-

rak öne sürülmüş ve Birleşmiş Milletlerdeki sömürgeci devletlerin oyunuyla ve baskısıyla bu üyeliğe getirtilmiştir. Bu «Malaysia» dünyada barışın ve güvenliğin muhafazasına gerçekte ne katkıda bulunmuştur? Doğu bile Güney - Doğu Asya bölgesinde karışıklık ve güvensizlik yaratmıştır! Bu yüzden, Birleşmiş Milletlerde bu uygulama ve bu politika yalnız Birleşmiş Milletler Andlaşmasını ihlâl etmekle de kalmamakta, Birleşmiş Milletler Güvenlik Meclisinin görevi ve amacı ile de alay etmektedir. Gerçekten de, İndonezyanın ve diğer sömürgeciliğe - karşı devletlerin direnmesine rağmen, bu «Malaysia» az önce Güvenlik Meclisi üyeleri arasına katılmıştır. İndonezya, oya baş vurulmama usulü izlediği için, bu seçimin hukuka aykırılığını öne sürebilirdi. Fakat bunu yapmadı. İndonezya, Birleşmiş Milletler Andlaşmasının da gerektirdiği gibi oya başvurulmasında direnebilirdi; fakat böyle davranmadı. İndonezya, Güvenlik Meclisinin diğer sürekli olmayan üyelerinin seçilmesini gözönünde tutarak, hem Genel Kurul Başkanı Ghana'lı Quaisien Sackey ile, hem de Birleşmiş Milletler Üyelerinin çoğunluğu ile, özellikle Afrika - Asya grubu ile işbirlikçi davranmak istedi. İndonezya'nın ne Birleşmiş Milletlerin çalışmalarını engelleme, hele ne de Birleşmiş Milletleri yıkma niyeti vardır; fakat, Birleşmiş Milletlerin ne yapmaması gerektiğini en şiddetli şekilde gösterme zorunluğunu duymuştur.

«Hükümetimin bu kararı, şüphesiz, ihtilâlcî bir karardır; örneği görülmemiştir. Bununla beraber bu karar, bizce zaman zaman sert bir uyarma isteyen Birleşmiş Milletlerin kendi iyiliği için alınmıştır. Belki de Hükümetimin bu kararı, «Malaysia» meselesinin hızlı bir çözüme ulaştırılması bakımından da yararlı bir etki yapar. Güney - Doğu Asyanın ateşli ve geciktirilmez meselelerinin adalete uygun olarak çözümlenmesi genel isteği ile, önceki anlaşmalara dayanarak bir çözüme karşı gösterilegelen küstahlık da belki ortadan kalkabilir.

«Sizin, Bay Genel Sekreter, İndonezyanın Birleşmiş Milletlerle işbirliğinden çekilmemesi konusundaki kişisel çağrınıza gelince, size şunu temin etmek isterim ki, İndonezya Birleşmiş Milletler Andlaşmasına işlenmiş olduğu şekilde milletlerarası işbirliği yüce prensiplerine kendini şimdi de bağlı saymaktadır. Bu da, Birleşmiş Milletler içinde olduğu kadar, dışında da uygulanabilir.

«İndonezya daha iyi bir dünya için milletlerarası işbirliği alanında aktif davranagelmiştir; bundan sonra da böyle davranacaktır. Bununla beraber, yukarıda belirttiğim ciddî nedenlerle, İndo-

nezya bu safhada ve bugünkü şartlar altında, Birleşmiş Milletlerden olduğu gibi FAO, UNICEF ve UNESCO gibi ihtisas müesseselerinden de çekilme kararını almıştır. Bu müesseselerden her birine ayrı birer mektup gönderilecektir.

«Bizim Birleşmiş Milletlerden fiilî çekilişimiz New York'da 1 Ocak 1965 de yürürlüğe konmuş ise de, New York'da İndonezya Daimî Delegeliğinin ve buna karşılık da, İndonezyada Birleşmiş Milletler Dairesinin kapatılması ile ilgili teknik hususların tamamlanması için, dairelerimizin resmen 1 Mart 1965 tarihinde kapanmış olmasını da telkin etmekteyim. New Yorktaki İndonezya Delegeliği dairesinin resmî statüsünü 1 Mart 1965 tarihine kadar muhafaza etmesi hususunda yardımlarınızı rica eder, Cakarta'daki Birleşmiş Milletler dairesinin de aynı durumda tutulacağını bildiririm.»

İndonezyanın Birleşmiş Milletlerden çekilmesi özellikle Komünist Çin idarecileri tarafından memnunlukla karşılanmıştır. Çu En-lay, 24 Ocak 1965 de, İndonezyanın Birleşmiş Milletlerden çekilişini övmüş ve şöyle demiştir: «Bir ihtilâlcî Birleşmiş Milletler pek âlâ kurulabilir... [Bu yeni Birleşmiş Milletler de] kendisine Birleşmiş Milletler adını vermiş olan, fakat Amerika Birleşik Devletleri emperyalizminin elinde oyuncak olan, ancak kötülük yapan ve hiç bir iyi şey yapmayan teşkilâtla rekabete girişebilir» (48).

4. Sonrası :

Birleşmiş Milletler Andlaşmasında üyelikten çekilmenin usulü öngörülmediği için, İndonezya bir yazılı bildiri bulunmakla ve bulunduğu andan itibaren, Teşkilât üyeliğinden çekilmiş olmaktadır. Çekilişinin sebeplerini kendisi tâyin ettiği gibi, çekiliş tarihini de kendisi telkin ve tesbit etmektedir. İndonezyanın, varsa, Teşkilâta olan malî borçlarını ödeyip ödemiyeceği, ödemesi gerekip gerekmediği, ödemezse ne yapılabileceği de açıkta görünmektedir.

Prof. Schwarzenberger, İndonezya'nın, çekilme kararına rağmen, Birleşmiş Milletler Andlaşmasının bütün yüklemeleri altında olduğunu belirtmiştir. Ona göre, San Francisco'da kabul edilen «çekilme konusunda bildiri», Birleşmiş Milletler Andlaşması gibi, Birleşmiş Milletler hukukunun (**United Nations' lex societatis**) bir parçasıdır. Bütün üyeler, ister aslî üye olsunlar isterse sonradan teşkilâta girmiş bulunsunlar, bu yorum bildirisi ile bağlıdırlar. Bir-

(48) *Keesing's*, 195 - 66, sah. 20579.

leşmiş Milletler Andlaşmasının 2 nci madde 2 nci fıkrasına göre de, üye devletler, Birleşmiş Milletler Andlaşması gereğince, üyelik sıfatından doğan bütün vecibeleri iyi niyetle yerine getirmek zorundadırlar. Prof. Schwarzenberger'e göre, Birleşmiş Milletlerden, bir üyenin Güvenlik Meclisine seçilmesi üzerine, bir başka üyenin Teşkilât üyeliğinden ayrılması, «çekilme konusunda bildiri» de öngörülen «olaganüstü» şartlar kavramına girmez. Bundan başka, silâhlı «karşı koyma» (**confrontation**) ve sızmalarda uzmanlık kazanmış görünen bir devletin, kendi hukuk dışı davranışlarının, Birleşmiş Milletlerin barışı muhafazada yetersizliğine delil olduğu da öne sürülemez (49).

Prof. Schwarzenberger'in bu görüşlerini, politik gerçeklik ölçüsünü tartışmadan, hukuk yönünden paylaşmak güç görünmektedir. Bir kere, «çekilme konusunda bildiri» nin ne derece bağlayıcı olduğu, yukarıda da belirttiğimiz gibi, şüphelidir. Bildiri bağlayıcı sayılsa bile, çekilme nedenlerinin kimin tarafından değerlendirileceğini, çekilme usulünü göstermediği için de, bir dilekten öteye bir gerçek, etken değer de taşımaz sayılması pek yanlış olmaz. Çekilmeye karar veren devlet, nedenlerinin haklı olduğunu anlatmakla yetinebilecektir.

Andlaşmaları genel olarak feshetmekle, bir milletlerarası teşkilât kuran andlaşmadan çekilmek arasında fark olduğu görüşünün pek yanlış olmadığı düşüncesindeyiz. Andlaşmalar bakımından genel olarak **pacta sunt servanda** kuralı bütün değerini muhafaza ederken, özellikle çekilme bakımından açıklık ve kesinlik göstermeyen, milletlerarası teşkilât kurucu andlaşmalar yönünden, teşkilâta üye olan devletlerin çekilme özgürlüğünü ellerinde tuttukları sonucuna varmak mümkün görünmektedir (50). Ne tekim, Birleşmiş Milletlerce, İndonezyanın çekilişinden sonra yayınlanmış üyeler resmî listesinde İndonezya görünmemektedir (51).

İndonezya, çekilişini bildiren 20 Ocak 1965 mektubunda, Birleşmiş Milletler prensiplerine bağlılığını açıklamakta, bu bağlılığın teşkilât içinde olduğu kadar dışında da gösterilebileceğini belirtmektedir. Teşkilât bakımından, artık üyesi olmıyan İndonezya'ya

(49) Prof. G. Schwarzenberger'in *Times* (Londra) gazetesine mektubu : «Indonesia and the U. N. - Subject to Duties under Charter.» *Times*, 11 January 1965. Benzer bir görüş için bkz. : Livingstone, *op. cit.*, sah. 641 vd..

(50) Singh, *op. cit.*, sah. 85 - 88 ve 92 - 98; ayrıca bkz. : Goodspeed, *op. cit.*, sah.

(51) Birleşmiş Milletler belgelerinden M/1449. Rev. 6. (Aktaran : Livingstone, *op. cit.*, sah. 646.)

karşı uygulanabilecek tek hüküm, Birleşmiş Milletler Andlaşmasının 2 nci madde 6 ncı fıkrası kalmaktadır. Bu fıkraya göre, Birleşmiş Milletler Teşkilâtı, «Birleşmiş Milletler üyesi olmıyan devletlerin, milletlerarası barış ve güvenliğin muhafazasını icabettirdiği ölçüde, işbu esaslara uygun hareket etmesini sağlar.» Bu 6 ncı fıkra da, Birleşmiş Milletler üyelerine bir hukukî vecibe yüklemekle beraber, İndonezya bakımından ancak siyasî açıdan gözönünde tutmakta ya da tutmamakta özgür olduğu, bir uyarma değerindedir (52). İndonezyanın Birleşmiş Milletler prensiplerine uygun davranıp davranmayacağı, davranmazsa davranmadığına kimin, nasıl karar vereceği, Dünyanın içinde bulunduğu politik şartlar altında böyle bir karara nasıl varılacağı, varılırsa bu kararın nasıl uygulanabileceği, kehanet konuları olarak kalmaktadır.

Üyelikten çekilme bakımından, Birleşmiş Milletler Andlaşmasının değiştirilmesine ilişkin olarak Siyasal Bilgiler Fakültesi Dış Münasebetler Enstitüsünün yapmış olduğu araştırmada ve öne sürdüğü tekliflerde, Birleşmiş Milletler Andlaşmasının üyelikten çekilme konusunda bıraktığı boşluğa da işaret edilmişti. Enstitü değerlendirme komitesi bu konuda şöyle demektedir :

«Komite üyelerinin çoğunluğu, Birleşmiş Milletler Andlaşmasında üyelikten çekilme ile ilgili bir hüküm bulunmamasını bir eksik olarak görmektedirler. Bu görüşe göre, devletlerin böyle bir teşkilâta üye bulunmaları rızalarına bağlı olduğu için, her üye devlet Teşkilâttan istediği zaman ayrılmak imkânına da malik bulunmaktadır. Böyle bir imkân mevcut olduğuna göre, bunun usulünü de derpiş etmek zaruridir. Böyle bir hükmün eklenmesinin ne derece yararlı olacağı, Milletler Cemiyeti tecrübesinden de anlaşılmaktadır. Bu sebeple, Komite üyelerinin çoğunluğu şöyle bir hüküm teklif etmektedir : «İki sene önce haber vermek ve bu karardan rücu etmemek ve ayrılış tarihine kadar vecibelerini yerine getirmek şartıyla, bir Teşkilât üyesi devlet, Teşkilâttan ayrılabilir» (53).

(52) İngiltere Hükümeti 8 Mart 1965 de, Birleşmiş Milletlere sunduğu bir mektupta (A/5901), Malaysia'nın Güvenlik Meclisinin, «İndonezya'nın Teşkilâttan çekilişini haklı gösterecek ölçüde olağanüstü bir durum olmadığını» belirtmiş, Teşkilâttan çekilen bir Devletin bile, Birleşmiş Milletler Andlaşmasının 2 nci maddesinde milletlerarası barış ve güvenliğin muhafazasına ilişkin ilkelerle bağımlı kıldığını bildirmiştir. (Aktaran : Livingstone, *op. cit.*, sah. 646.)

(53) *Turkey and the United Nations*, New York, 1961, Manhattan Publishing Company, sah. 188-189. Enstitünün tekliflerini hazırlayan Komitede bazı üyelerde, çekilme konusunda Birleşmiş Milletler Andlaşmasına bir hüküm konul-

Bir başka mesele, Birleşmiş Milletler Teşkilâtından çekilmiş olan İndonezyanın, ileride fikrini değirtirerek, Teşkilâta dönmek istemesinde ortaya çıkacaktır. Milletler Cemiyeti sistemi içinde, bunun, belirli bir süre içinde (iki yıl içinde) mümkün olduğuna ve bazı üyelerin, çekildiklerini bildirdikten sonra fikir değıştirerek, bu süre içinde bunu bildirdiklerine ve Cemiyette kaldıklarına işaret etmiştik. Milletler Cemiyeti Misakında da, üyelikten kesin olarak ayrılmış bir üyenin Cemiyete dönüşünde ne işlem yapılacağı konusu öngörülmemişti. Bununla beraber, Cemiyetten ayrılmış bir üye, Cemiyete dönmek isterse, üyeliğe kabul formalitesine tabi tutulmaması istikametinde bir eğilim vardı.

Birleşmiş Milletler Andlaşmasında çekilme öngörülmediği için, böyle bir dönüş ihtimali üzerinde de durulmamıştır. San Francisco Konferansında herkes Teşkilâtı kurma atmosferi içinde olduğundan bu konu ele alınmamıştır. «Çekilme konusunda bildiri» de de bu bakımdan bir açıklama yoktur. Bu şartlar içinde, Birleşmiş Milletler üyeliğinden ayrılmış olan bir devlet, örneğin İndonezya, Teşkilât dışında bulunduğu sürece, Andlaşmanın prensiplerine aykırı davranmamışsa, üyelere aranan «barışçı» olma niteliği yerine «saldırgan» bir kişilik gösterirse ve bu Birleşmiş Milletlerce böyle kabul edilirse, kendisine karşı Teşkilât herhangi bir zorlama tedbir almazsa, bu üyenin Teşkilâta yeniden üye kabul edilmesinde, Birleşmiş Milletler Andlaşmasının üye kabulü ile ilgili hükümlerinin ve Andlaşmada öngörülen usulün uygulanmasına da lüzum kalmayacağı, böyle bir devletin üyeliğe, belki de oya başvurmadan, Birleşmiş Milletler uygulamasında gelişen usul uyarınca, «alkışlarla» alınacağı düşünülebilir.

---

masına karşı davranmışlardır. Azınlık görüşüne göre, Teşkilâttan çekilme mümkün olduğu kadar güçleştirilmek gerekmektedir. Andlaşmaya bir çekilme maddesi koymak, çekilmeleri destekleyecek ve Teşkilâtın evrensellik niteliğine zarar verecektir.